

Verslag en Achtergrondinformatie van de Wandeling in Nationaal Park de Groote Peel

15-09-2017

Vandaag moeten we wel een eindje rijden naar onze startplaats. Ik denk echter dat het wel de moeite waard is want we gaan wandelen in Nationaal Park de Groote Peel van Staatsbosbeheer.

Nationaal Park De Groote Peel is een hoogveengebied waar vroeger turf is gestoken. Tegenwoordig is het een vogelrijk natuurgebied dat bij uitstek geschikt is om wandelend te beleven.

De Groote Peel is een van de weinig restanten die over zijn van het onafzienbare hoogveenmoeras dat ooit de grens tussen Brabant en Limburg vormde. Nu is het een natuurgebied van internationale klasse, vooral vermaard om zijn vogelrijkdom.

Het gebied is ruim 1400 hectare groot en wordt niet doorsneden door autowegen, hoogspanningsleidingen of andere ontsierende infrastructurele werken. Dat is best zeldzaam in Nederland! Nationaal Park De Groote Peel ligt in de driehoek Meijel - Asten - Nederweert.

De Peelstreek ontleent haar naam waarschijnlijk aan de Romeinse naam Locus Paludosus, hetgeen *moerassige streek* betekent

Vennen Hei, Moeras, Knuppelbruggetjes, Vogels, Weidse Landschappen, Vogels en Vogelkijkhut, Kruidentuin

Onze wandeling starten we bij bezoekers- en informatiecentrum "Mijl op zeven".

Mijl op Zeven

Het volledig ecologisch gebouwde bezoekerscentrum Mijl op Zeven is de toegangspoort tot Nationaal Park De Groote Peel. Mijl op Zeven is het hele jaar door van dinsdag tot en met zondag geopend van 10:00 uur tot 17:00 uur.

Mogelijkheden bij Mijl op Zeven

- Bij Mijl op Zeven starten alle excursies en activiteiten. Ook is in het bezoekerscentrum een kleine winkel. Hier vind je allerlei materialen om de natuur mee te ontdekken (zoals een verrekijker) en informatieve natuurboeken.

- Een permanente tentoonstelling over het ontstaan, de natuur- en cultuurhistorie van De Groote Peel.

De permanente tentoonstelling in Mijl op Zeven biedt informatie over het ontstaan van het gebied, de periode van het turfsteken, het beheer van Staatsbosbeheer en de natuurwaarden van De Groote Peel.

- Een wisseltentoonstelling.

De wisseltentoonstelling heeft ongeveer zes keer per jaar een nieuwe invulling. Kunstenaars, vaak uit de directe omgeving van het Nationaal Park, tonen er schilderijen, foto's en andere exposities. Uiteraard hebben de kunstwerken vaak een relatie met de natuur.

- Inpandige horecagelegenheid, De Peelkiosk met serre en buitenterras.



Peelboerderij



Als je vanaf het bezoekerscentrum het natuurgebied inloopt, zie je al vrij snel aan de rechterkant de Peelboerderij. Vroeger was dit het bezoekerscentrum. Tegenwoordig is het de startplaats van alle educatieve schoolprojecten. Bij de Peelboerderij is een kruidentuin met allerlei kruiden en bloemen, waardoor er in de zomer ook veel bijen en vlinders te bewonderen zijn. het winkeltje ook (in een mooiere uitvoering natuurlijk) kunt kopen.

Ontstaan

De Peel is een hoogveengebied.

Het hoogveen is ontstaan op de tamelijk vlakke waterscheiding van een zanderige vlakte. Het meeste bevond zich voornamelijk op de Peelhorst, een geologisch verschijnsel met ondoordringbare kleilagen op relatief geringe diepte.

Zo'n tienduizend jaar geleden, na de laatste ijstijd, begon het klimaat warmer en natter te worden. De laagtes in de Peel vulden zich met water. Daarin gingen moerasplanten zoals riet en biezen te groeien. De resten van die planten verteerden in het zuurstofarme water nauwelijks. Ze hoopten zich op en vormden zo het eerste veen: **laagveen**. Toen het laagveen het waterpeil bereikte kon er **veenmos** op groeien. Deze laag vormt het **hoogveen**

Veenmos heeft geen wortels maar voedt zich door het regenwater via het blad op te nemen. Het groeit in dichte tapijten. Zo'n tapijt kan wel tot veertig maal zijn eigen gewicht aan water opzuigen. Terwijl het veenmos aan de onderkant afsterft en in veen verandert, groeit het aan de bovenkant door. Zo ontstaat langzaam maar zeker een steeds dikkere veenlaag. Het veenmospakket groeide boven het water uit en breidde zich ook zijwaarts uit. Een steeds groter gebied raakte met veen bedekt. Zelfs bossen moesten eraan geloven. Het veenmos verstikte de boomwortels en begroef de dode omgevallen bomen. Dat gebeurde allemaal in het bedaarde tempo van een millimeter per jaar. Het veen in de Peel heeft er duizenden jaren over gedaan om zijn maximale dikte van vijf tot zes meter te bereiken, Het eindresultaat was een boomloos, nauwelijks begaanbaar gebied. Geen wonder dat hier de grens tussen twee provincies ligt.

Een van de eerste gehuchten die genoemd wordt in de geschiedenis van de Peel is Meijel, dat ook wel bekend staat als het "eilandje in de Peel": het was een verhoogde zandrug door het moeras. Het veengebied strekte zich eens uit van Grave in het noorden tot Weert in het zuiden. Van Brabant (Deurne) richting Roermond of Venlo was de Peel tot in de 18e eeuw alleen via Meijel te doorkruisen en richting Venray kon je er enkel door bij het huidige Milheeze.



Het meeste veen is afgegraven en wat er over is groeit niet meer vanzelf. Toch is op kleine schaal in de Groote Peel nog steeds te zien hoe veen ontstaat, vooral in de kleine veenputten. Die zijn vaak bedekt met een veenmoslaag, waar allerlei andere planten overheen groeien. Stap er niet op, want je kunt kopje onder gaan!

Dwaallichten, Verhalen, mythen en sagen.

Het moeras had de reputatie voor onbekenden levensgevaarlijk te zijn. Eén van de oorzaken daarvan was het dichte en ingewikkelde netwerk van Peelbanen aan vooral de Limburgse kant van de grens. Die dienden voor de afvoer van turf en mochten niet verward mochten worden met de schaarse doorgaande routes.

Nog het ergste was, dat wegen plotseling konden verdwijnen. Als een bepaald turfgebiedje vrijwel leeg was gegraven, placht men de turf onder de daar liggende wegen te verkopen, zodat die werden weggegraven. Toch nam men nauwelijks de moeite om er bordjes met 'doodlopende weg' te plaatsen. Men vertelt nog steeds, dat verdwaalde reizigers het moeras werden ingelokt door dwaallichtjes, zieltjes van verdronken kindertjes. Soms houdt men plekken met brandend moerasgas daarvoor verantwoordelijk, dan weer wijst men naar de witglinsterende bloeiwijzen van het veenpluis.

Jullie hebben waarschijnlijk allemaal wel eens gehoord van de groep " **Rowwen Hèze**" De wat vreemde naam van de groep is ontleend aan de dorpsfiguur **Christiaan Hesen**, die de bijnaam "Rowwen Hèze" droeg (vrij vertaald: ruige Hesen). Deze huisde eind negentiende, begin twintigste eeuw aan de rand van het huidige dorp America. Christiaan Hesen was een huiveringwekkende verschijning: stoppelbaard, krassende stem, een lege, rottende oogkas, gekleed in lompen bijeengehouden door ijzerdraad. Het was al met al geen fraai plaatje. Overmatig drankgebruik en kilo's pruimtabak maakten zijn imago als 'den rowwen Hèze' (de lompe Hesen) compleet. Toch is er een goede, mysterieuze kant aan de markante Amerikaan. Zo kon hij bloedingen stelpen en met handoplegging, kneuzingen en brandwonden verhelpen en vaak werd zijn hulp ingeroepen bij bevallingen. Vroedvrouwen moesten in die tijd uit Horst komen, maar in het donker waagde zich niemand na zonsondergang nog op de onherbergzame Peel, waar het vol zat met geesten en heksen

Putten, banen, vaartjes

In de Peelstreek wisten de mensen al vroeg dat turf goede brandstof is. Eeuwenlang staken zij turf voor eigen gebruik. Dat gebeurde in eendagsputten, die net zo groot en diep waren als één man in één dag kon steken. Ieder had zijn eigen perceel, in eigendom of gepacht van de gemeente. De turf werd afgevoerd in karren, die over vaste paden werden gereden. Veel van die paden werden met zand bedekt om de kar te laten rollen. Aan de Limburgse kant van de Groote Peel zijn deze zogeheten 'banen' er nog; sommige zijn nu wandelpaden. In dit deel zijn ook nog veel eendagsputten te herkennen. Vaak liggen ze in groepjes bij elkaar.

Dwars door de Groote Peel loopt de kaarsrechte provinciegrens, die hier Bescheid of Astensche Moostscheiding heet. Aan de Brabantse kant ziet het landschap er anders uit. Hier geen putten en banen, maar vaartjes en grote plassen. Aan deze kant ontfermde de industrie zich eind negentiende eeuw over het 'goud van de Peel'. In 1889 begon de Maatschappij Griendtsveen met de systematische vervening. De veenarbeiders kwamen

uit de Groningse en Drentse Veenkoloniën en gingen te werk zoals ze het daar gewend waren. Ze groeven een kanaal met zijtakken ('wijken' of 'vaartjes') in een visgraatpatroon, om het veen te ontwateren en de turf per schip af te voeren. Verschillende vaartjes zijn nog te zien, al zijn ze vaak dichtgegroeid met pijpenstrootje en berken.

Het gebied nu

Nationaal park De Groote Peel is een van de weinige stukken die is overbleven van de 30.000 ha hoogveen die destijds tussen Grave en Weert lag. De Groote Peel is nu een kostbaar natuurgebied, vooral vermaard om zijn vogelrijkdom. De weidsheid herinnert aan het vroegere landschap. Maar de Groote Peel is ook een levend geschiedenisboek van de manier waarop de

mens het veen heeft gebruikt. Overal hebben turfstekers en verveners hun sporen achtergelaten. De plassen en putten die achterbleven waar veen werd uitgegraven, de 'banen' waarover de karretjes met turf reden en de vaartjes waarover turf per schip werd afgevoerd. Natuur en cultuurerfgoed onlosmakelijk verbonden in een gebied dat je nu kunt verkennen. De



Groote Peel is nu een aaneengesloten natuurgebied van 1400 ha, waar de rust en de weidsheid herinneren aan het vroegere veen. De 'litttekens' van de vervening geven het gebied niet alleen een historische dimensie; ze hebben ook variatie toegevoegd aan het landschap, dat bestaat uit water, moeras, heide en kleine stukjes bos.

Hoogveengebieden zijn voedselarm. Daardoor groeien er maar weinig soorten planten, maar wel heel bijzondere soorten. Ze hebben zo hun eigen trucs om het karige menu aan te vullen. Zoals de vleesetende zonnedauw, die met de kleverige tentakels op zijn bladeren insecten vangt.

Vanwege de grote betekenis voor watervogels is de Groote Peel een internationaal erkend 'wetland'. Een kleine honderd vogelsoorten broeden er en talloze trekvogels strijken er voor korte of langere tijd neer in voor- en najaar. Beroemd zijn de kraanvogels die sinds mensenheugenis op bezoek komen. Streekbewoners zijn vertrouwd met hun ver dragende trompetterende roep. Vanwege zijn omvang en zijn uitzonderlijke natuurkwaliteit is de Groote Peel in 1993 uitgeroepen tot Nationaal Park.

Cultuurhistorie

In de Oude Steentijd woonden er al mensen in de Peelstreek. Aan de vondst van schrabbers, stekers, spitsen en voorwerpen van bot en hout valt af te leiden dat deze bewoners vooral leefden van de jacht en visserij.

De bewoners konden zich handhaven tot in de Jonge Steentijd. De doorzettende veengroei maakte het de mensen echter aldoor moeilijker waardoor steeds meer bewoners wegtrokken. Uit de Bronstijd en de IJzertijd zijn dan ook nauwelijks meer vondsten bekend. De bewoning was toen vrijwel onmogelijk geworden. Rond De Peel woonden overigens wel volop mensen.

Vondst

In 1910 vond turfgraver Gabriël (Gebbel) Smolenaars uit Meijel nabij Helenaveen een Romeinse verguld zilveren paradehelm. Waarschijnlijk is die helm daar als offer neergelegd.



Turfsteken

Al vanaf de 13 eeuw is bekend dat er turf gestoken werd. De turf werd vooral als brandstof gebruikt. Halverwege de negentiende eeuw begon men grootschalig veen als brandstof (turf) te winnen. De sporen van de turfwinning in De Groote Peel zijn nog steeds duidelijk zichtbaar.

Brabant-Limburg

Aan de Brabantse kant werd het veen grotendeels door de firma van der Griendt gewonnen. Voor afwatering en transport werden vaarten en kanalen gegraven. Deze vaarten werden ook gebruikt voor de afvoer van de turf. In het

Limburgse deel werd voornamelijk door particulieren turf gestoken en met karren via de uitgespaarde 'peelbanen' afgevoerd. Iedere boer groef hier turf op zijn eigen (of jaarlijks gepachte) stukje grond, waardoor veenputten (ook wel eendagsputten genaamd) van verschillende grootte en vorm ontstonden. Sporen van de peelbanen en vaarten zijn tot op de dag van vandaag nog goed zichtbaar in Nationaal Park De Groote Peel.

Meeste turf gestoken

In de periode van 1850 tot 1930 is de meeste turf uit het gebied gehaald. Omdat er in Nederland niet veel bos meer was en hout dus schaars als brandstof, werd turf een belangrijke brandstof (zowel voor privégebruik als voor de industrie). Daarnaast groeide het aantal mensen en kwam er meer industrie. Dankzij de aanleg van de Zuid-Willemsvaart ontstond een verbinding naar Oost Brabant waarover het turf vervoerd kon worden. Bovendien bouwde de mens machines voor het turfsteken. Omstreeks 1930 was er niet veel veen over. Tot begin jaren tachtig werd er nog turfstrooisel uit De Peel gehaald.

Na de turfwinning

Toen de turfwinning niet meer rendabel was en grote gebieden waren afgegraven, ging men over tot ontginning van de afgegraven delen. De aanvankelijk voor de

landbouw waardeloze zandgronden, werden met kunstmest geschikt gemaakt voor weilanden en akkers. Ook de huidige De Groote Peel dreigde omgevormd te worden tot landbouwgebied.

Dankzij initiatieven om het gebied te bewaren en er een natuurreserveaat van te maken



werd de laatste grote ontginning in de Peel begin jaren zestig beëindigd. In totaal is 4000 hectare bewaard gebleven, daarvan ligt 1400 hectare in Nationaal Park De Groote Peel

Beheer

Staatsbosbeheer voert actief beheer om de natuurwaarde van de Groote Peel in stand te houden. Hoe nat het gebied ook mag lijken, het heeft wel degelijk last van verdroging. Er lekt te veel water weg naar de omgeving, waar het waterpeil veel lager is. Om dat tegen te gaan zijn er dammen in het gebied aangelegd. Daarmee wordt geprobeerd zo veel mogelijk water in het gebied vast te houden. Ook koopt Staatsbosbeheer landbouwgronden die grenzen aan het natuurgebied, om een bufferzone te vormen die het verschil in waterpeil opvangt.

Koeien eten 's zomers de jonge boompjes op en helpen zo de openheid van het landschap en de kenmerkende begroeiing in stand te houden. Met hetzelfde doel worden af en toe stukjes heide geplagd en berken gekapt.

Wandelen



Er is maar één manier om de Groote Peel te verkennen: wandelen! Al kan het terrein nog altijd erg drassig zijn, de vele paden, onder andere over de voormalige Peelbanen waarover de turf werd afgevoerd, maken het gebied goed toegankelijk. Het wandelen over de verende veenbodem is een aparte ervaring. Wie wil kan zelf zijn route uitstippelen. Er zijn ook drie gemarkeerde wandelroutes, van twee kilometer (gele paaltjes) drie kilometer (rood) en zes kilometer (blauw). Ze beginnen bij het bezoekerscentrum Mijl op Zeven en voeren alle drie langs de plas Meerbaansblaak, ontstaan door uitbaggeren van turf. Aan de plas is een uitkijkvlonder gemaakt, waar u in het broedseizoen de drukke kokmeeuwenkolonie kunt bewonderen. De drie routes

brenghen u ook naar een vogelobservatiehut en een uitkijktoren. Vanaf de toren heb je vooral naar het noorden een prachtig uitzicht over het veengebied. De gele route is begaanbaar voor rolstoelen.

Sites die ik dankbaar gebruikt heb bij het samenstellen van dit verslag en waaruit je nog meer informatie kunt putten:

<http://www.nationaal-parkdegrootepeel.nl/documents/home.xml?lang=nl>

http://nl.wikipedia.org/wiki/Nationaal_Park_De_Groote_Peel

<http://www.hollandgroen.nl/natuurgebieden/nl/noord-brabant/nationaal-park-de-groote-peel>

<http://www.geologievannederland.nl/landschap/landschapsvormen/hoogveen>

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Peel_\(Nederland\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Peel_(Nederland))

Chris Pennings

